

BIBLIOTEKA

E

85H-1

265

SHTETI

GJIROKASTER

PANO ÇUKA

ÇELËSAT E LUMTURISË

85H-4
C 92

PANO ÇUKA

ÇELËSAT E LUMTURISË

Shqipëroi: DRITERO AGOLLI

SHTËPIA BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

SHËNIM PËR LEXONJËSIT

Pano Çuka është një poet nga minoriteti i vogël grek. Ai lindi në fshatin Sopik të krahinës së Pogonit më 1925. Ky poet, që përherë të parë del para lexuesëve në gjuhën shqipe me vëllimin «Çelësat e lumturisë» ka botuar në greqisht disa vëllime poetike si «Jetë e lirë», «Traktoristja», «Vjersha», «Drita e Tetorit», «Agime e perëndime». Vargjet e Pano Çukës përshkohen nga fryma e shëndetëshme e kohës dhe nga pathosi romantik i ditëve tona.

Përveç vjershave, Pano Çuka ka botuar në organet e shtypit, sidomos në gazetën «Llajko Vima», ku ai punon si redaktor, shumë tregime, përshkrime, reportazhe letrare, fejtone, recensionet etj.

Një kontribut të rëndësishëm ai ka dhënë edhe në fushën e përkthimeve. Ka përkthyer e botuar në greqisht «Lulet e verës» të Naim Frashërit, një përmbledhje me vjersha të Andon Zako-Çajupit «Mëmëdheu», vëllimin e Migjenit «Vargjet e lira», një antologji të poezisë klasike shqipe «Lira shqiptare», një antologji tjetër me vargje të zgjedhura nga poezia e sotme shqipe «Bomba e flamuj», romanin e Sterio Spases «Afërdita përsëri në fshat» etj.

PARTIA FLET...

Partia flet...

Dhe Shqipëria

dëgjon krenare

si amazonë.

Sytë e saj si yje

në oqean të dritave notojnë.

Asaj i kanë lënë kallo në duar
çekani,

pena,

tornója,

drapëri.

Kurora e lavdisë i ka praruar

flokët e saj

të ashpëra.

Partia flet...

Dhe Shqipëria

hedh sytë e saj në vitet që vijnë:

Rëndojnë

nga lëngu i frutit

molla,

hardhia;

dritaret në pallate vetëtijnë,

gulçojnë uzinat,
fabrikat
dhe tymojnë oxhaqet, çibukët e gjatë...
Miliona yje-elektrike
Varen si florinj në gjoksin e natës.
Partia flet...

Dhe kuajt e erës
shpërndajnë fjalët e saj të flakta
në eterin e gjerë
me miliona flatra...
Dhe veshët e punëtorëve bëhen antena
dhe transmetojnë në marrësit-zemra
fjalët e saj, që çajnë rrugë të reja,
rrugë të reja me të reja emra,

drejt diellit

në horizontet pa anë,
fjalët e saj që i bëjnë duart më të forta
për të mbajtur të paqës çekane,
për të hapur në yjet porta.
Po këto fjalë

duart i mësojnë
të rrokin pushkën e trimit,
gjerdhanë e fishekëve në brez të shtërngojnë,
të hedhin rrufenë e zemërimit...

REPUBLIKËS

Erdhe si agim, që përze një natë sterre,
erdhe si kurorë, që thurrin Fitorja dhe Liria,
erdhe si vjen e ngarkuar me shpresa një pranverë
dhe dimrit i the:

«M'u shporr nga Shqipëria»!

Shtigjeve ku kalove s'kishim shtruar dafina.
po të ritë e tyre shtruan djemtë petrita.
Erdhe, o Republikë, në male, fusha, lugina
e shoqëruar nga puna dhe drita.

STROFA PËR DITËN KUR ERDHËN
PARTIZANËT...

1

Me flatra të zeza nata kish mbështjellë
majën e malit, pyllin, rrugën, zabelë.
Asgjë s'pipëtinte e s'merrte frymë
nën fërtymë!

2.

Papritur qetësia e rëndë e sëmurë;
qetësia e natës me yje të mekur
u gris, u trondit nga krisma dyfeku:
triumfi shpaloste mes natës flamurë...

3.

Përpara, vëllezër; përpara, shokë!
«Të shëmbet kjo strofkë, të digjet kjo strofkë,
q'embleme ka knutin e hidhur farmak,
që rri si gur varri mbi gjokset
mbi gjokset fshatare mbytura në gjak...»

Rrufe e breshër plumbash
 shpërthen nga tyta dyfekësh.
 Trondit dyer, dritare...
 Rënkojnë armiqtë si ujqër me plagë
 dhe zgjohen nga gjokset e tyre
 me mijra lepuj. me mijra lepuj...
 Kusarët e frikshëm. kusarët fodullë,
 që dinin hapin ta hidhnin parakalimeve,
 që dinin përmendësh thirrje dhe urdhra,
 mësuan tani përmendësh një thirrje tjetër:
 «Mama mia!»

Shigjetat e bardha të diellit lëruan qiellin
 dhe ngritën lart vesën si afsh kaltërosh.
 Dukej sikur toka, që vdekjen kish flakur,
 po merrte frymë nga gjiri i saj madhështor...

Kur buzëqeshjen e parë agimi e hodhi
 në majat e larta të maleve,
 që kishin qeleshe të bardhë mënjanë,
 të endur nga duart e padukëshme të dimrit,

u hapën portat e shtëpive dhe rendën
 të vegjël, të mëdhenj me këmbë të lehta,
 sikur të përshëndetnin vëllanë e zemrës,
 që e prisnin me vite, në çastin ku lajmëtari
 sjell befaz sihariqin e madh të ardhjes.
 Rendën të shohin plot mburrje Shqiponjat,
 që shkundën me forcë tërmeti
 kalanë e dhunës, e cila kish kyçur në gjirin e saj

muzikën e paarritëshme të një hymni
për jetën, që dërmonte jetën,
që fshihte trokun e së ardhmes...
Vështrimet bien ëmbël mbi fytyrat zeshkane
dhe çdo sy shëmbëllen me objektiv fotografi,
që portrete partizane fikson në fletët e zemrës.

6.

Kundruall qëndron me dyer e xhame të thyer
shtëpia, që e quanim gjer mbrëmë «Komandë»
dhe natën u bë varr i heshtur, i ftohtë
për ata, që kazmë varrëmihësi mbanin.
O, sa kujtime farmak i zgjon të mjeruarëve
kjo strofkë e shkretuar bishash gjakatare,
që prishnin ajrin e pastër të fshatit shtëpi-ulët
me gërhitjen e tyre të rëndë...

7.

Dielli, i dashuri flokë argjentë i ditës,
shkelte ngadalë në gëzofin e qiellit
dhe vallja rrotull sillej...

Të zënë për dore
vallzonin të çliruarit, vallzonin çlirimtarët.
Kur vallja u prish, fshatarët rrethuan
ata yjestolisurit, që, si dallëndyshe,
lajmëruan pranverën plot hir të lirisë,
dhe kush e kush kërkonte mysafirë t'i merrte...
Sofrat ishin të varfra, zemrat ishin të pasura,
siç ishte ngaherë e pasur me dashuri
zemra popullore.
(Dhe pasuri më e madhe është pasuria e zemrës)

8.

Si bletët nga hojet, dolën fshatarët nga kasollet
 dolën të përcillnin shqiponjat,
 që si Gjergj Elez Alitë
 me bajlozin luftuan,
 dhe gurrën e shënjtë të jetës të hapin,
 që e mbante të mbyllur
 dhe s'e linte të derdhej ujin kristalor
 dhe s'e linte të njomte buzët e zhuritura
 të vegjëlisë së mjerë...

Duart plot kallo lëviznin shamitë e bardha dëborë,
 si krahë pëllumbash, që shtrihen në erë,
 zemrat gufonin dhe kërciste i zjarrtë nga buzët
 urimi:

«Udhembarë!»

Dhe bashkohej urimi me krismën e pushkëve
 dhe bashkohej urimi me zërin e këngës,
 që ngjitej lart në zenit,
 dhe një rrënqethje të shënjtë lëshonte në trupat,
 rrënqethje, që digjte si vetëtimë:
 «Përpara ju, o të munduar!»

9.

Më të pakta ishin shqiponjat dje, më shumë po
 iknin sonte.

Fshati përcolli bashkë me ta edhe dymbëdhjetë.
 Krah tyre me opinga partizane marshonte
 Liria e bukur dhe e rreptë...

ÇLIRIMI

Me shekuj maleve themel graniti
në dyluftim të jetës e të vdekjes,
në kroje gjaku të flijimeve,
në perëndime sysh të ëmbël e të pastër,
çlirimi rroba dhëndërie përgatiste
të zgjidhte nuse Shqipërinë,
që zemrën ja kish falur
dhe e priste ngaherë e zhuritur.

... Me krenari u nisën varg dasmorët
dhe vallen e luftës gjer në fund e hoqën
dhe gjakun e tyre shndruan në rubine
për të stolisur vellon nusërore.

Me bujari Fitorja gostiste
qytetet edhe fshatrat, që pastruan
rrugët të kalonte dhëndri...

Y J E T

Dëshmorë, dëshmorë të trimërisë,
e pabesa vdekje mes plumbash tulitur
ju kyçi zemrat kur ju Lirisë
një fron të hirshëm i kishit ngritur.

Po nëse si trupa u shuat,
u shndrruat në yje qiejve të Arbërisë
dhe dritën tuaj anembanë dërguat,
që ne të gjenim çelësat e lumtërisë.

TE PAVDEKËSHMIT

Maleve me majë të zbardhëlluar
zonjë syshqiponjë shkon Shqipëria.
Krah saj ecën si dielli Liria
dhe lule mban në duar...

Befas Pavdekësia u del përpara
mbi atin e saj me shalë,
në duar mban një libër me ar të larë,
në libër ka shënuar emrat e atyre që ranë.

— Ç'kërkoni? — i pyet Pavdekësia
— Këtu filizat e zemrës sime ranë — thotë
Shqipëria
— Për mua u bënë therorë — shton Liria.

Pavdekësia frerin e atit heq e flet qetë:
— I njoh! Do rrojnë në kopshtin tim për jetë.

NË STAN TEK BARINJTË

1.

Rrëshqiti pas kurrizë malesh dielli,
u turbullua krejt argjëndi i dritës.
Ra nata veshur me një tyl të zi
dhe gozhdë të arta qiellin e gozhduan.
Çobenjtë erdhën, u mblodhën në kasolle
pas zjarrit që kërcente si najadë
nën trarët e tymosur.
Lodrojnë flakët verdhacuke blu
e flakërimën lenë në fytyra.
Në vatrën plot thëngjij të kuq e hi
kulaçja piqet nikoqirçe.
(Në shoqëri veç tre çobenj nuk erdhën;
në stalla mbetën.

Radha u takoi
të ruanin dhëntë që do pillnin natën,
se qëngjat dashuri e ngrohtësi kërkojnë.)
Si zjarri, që merr zjarr ku i hedh shkarpa
kuvendi mori zjarr n'atë kasolle,
e lehta fjalë nis të fluturojë
kopshtijeve, luginave, fabrikave.
(Kasollja e vogël i nxe të gjitha veprat
që solli sot gazeta kur arriti.)

Kuvendi kapërcen male e fusha
dhe në kasolle sjell kopera delesh,
këmborë, rile, fyej, kraba, struga,
lumenj të bardhë qumështi
dhe male leshi...

Nënqeshin buzët, sytë e çobenjve
se gjithë pasuritë janë të tyret.
Tregojnë ata me gaz për dhën e dhi,
për qëngja kaçurelë, që do vijnë
të hapin blegërimën rreth e rrotull,
të hidhen në livadhe të shkujdesur
dhe zemrat e çobenjve të gëzojnë.
Tregojnë ata për stanin e për jetën,
që ka mundim e bukuri të rallë,
tregojnë për kamxhikët e veriut,
për flokët e dëborës ledhatare,
për shpatat, që ngul shiu përmbi tokë,
për zjarrin, që lëshon farka e diellit,
për zjarrin e pagjumësisë, që djeg sytë,
për yllin mëngjesor, që çel në qiell,
për lulet e agimit,
për perlat, që ka vesa,
për pemët, ku kalojnë verës vapën,
për filladin, që iu kreh aq butë flokët,
për netët paqësore e të egra,
për zogjtë, që i zgjojnë në mëngjes.

2.

Papritur, që nga flokët e dëborës,
nga shpatat, që ngul shiu përmbi tokë,
nga yjtë, filladet, thëllëzat e bilbilat,
nga oshëtima e fyellit e zhurma e kroit,
nga qëngjat kaçurelë e nga bejkat,
nga bukuritë e mendimet e tepërta,

ai më plaku fjalën e hidhur mori
 dhe, nëpër urën që kujtesa ngre
 çdo çast e kohë,
 kaloi nga e tanishmja në të djeshmen:
 «Tridhjetë vjet çoban — argat kam qënë
 isha një zog pa krahë e sillesha
 mes pyjeve me dhi e kecër të çelnikut.
 Më rrihte shiu, më shponte cingërima,
 kur ndjeva në damarë të më vlojë
 vitrioli i rinisë, thellë zemrës.
 Si lule çeli dashuri e parë
 për një çobankë kanakare,
 që tjetër s'kish thesar e pasuri
 përveç thesarit të rinisë
 dhe pasurisë së zemrës...
 Kur ecte, si një qiparis i pashëm,
 të rinjtë frymën pritnin e shikonin
 e pleqtë e mallkonin pleqërinë.
 Atë me zjarr të rrallë e dashurova,
 po bukuri e saj zgjoi një përbindësh,
 që flinte thellë zemrës së të birit
 t'atij çelnikut tim të egër.
 Një ditë doli dhe e ndali shtegut
 dhe fjalë gënjeshtare derdhi:
 «Të dua me një zjarr të padëgjuar!»
 I tërë trup i saj u drodh e tha:
 «Në portën e një zemre tjetër shko
 edhe trokit, se imja është mbyllur.
 I mbajnë çelësat e saj të fortat duar
 të një levendi që e dua».
 Atij i ndezi epshin fyerja
 e zu me njërën dorë për gërshete,
 me tjetrën u mundua t'ja mbajë gojën
 dhe desh t'i linte mu në faqe,
 si vulë turpi puthjen.

Dhe mund ta kishte shuar epshin,
sikur të mos më kishte rënë udha
andej nga ai shteg i kobshëm.

Dhe trup i tij krenar e plot shëndet
u bë një thes me sharka...

Kurse për mua një greminë u hap
rë pragun e të zotit,
q'ish e pamundur ta kaloja.

Kështu braktisa fshatin edhe erdha
këtej nga fshati juaj atëhere...»

«Ç'u bë ajo që dashurove ti?» —
i tha ahëre plakut një çoban.

«Ajo të ritë e saj në një kasolle
e shkoi martuar.

Atje fëmijë lindi edhe rriti
dhe gjakun. që i mbetej pa u bërë djersë
e bënte qumësht për fëmijët.

Tani e krusur shkon me një fytyrë
vendosur në kornizën
e flokëve të bardha.

Atje ku tym kasoll' e vjetër nxirrte
shkëlqejnë xhamet e shtëpisë,
dhe brënda, si bilbilë cicërojnë
të sajët nipër.

Ata nuk do t'i trembë kurrë
skifteri i varfërisë!

Kur dita ik dhe yjet që nga qielli
me sy i bëjnë fshatit ndënë mal
shtëpi e saj nga dritat vetëtin
dhe hapet melodi e ëmbël.

Nga arat vjen familja e fëmijët,
freskohet balli, trupi lodhjen flak
veç plaku s'kthehet në shtëpi ngaherë,
është çoban, si ne,

edhe çobenjtë

shtëpinë e kanë mal më mal.,»
Pushoi çobani plak e tha me gaz:
«Mos vallë doni t'ju tregoj adresën
e plakës, që ka qënë një peri?»
Çobenët qeshën dhe qeshja e gjerë
gjëmoi në natën, që e mbante
kasollen në pëqi të saj të ngrohtë.
«E dijmë adresën. Në fshat kur shkojmë
të fala nga ajo të sjellim».

3.

Çobenjtë blegërima ndjejnë tutje
dhe ngrihen, po në portë rritet
shtat, i çobanit tjetër, që në duar
dy qingja bukuroshë mban.
Gazmor kumboi kasolles zëri i tij:
— Vëllezër, sihariq!

Ja lajmëtarët!

Erdh ora e pjelljeve!

Si surë lumi le të zbardhin pllajave»

— Në kroin e punës sonë

çurkë le të jenë!

Çurkë lumtërie! —

Me një vështrim të butë njëri sheh
të bardhët qëngja.

Tjetri turirin njomëzak ja përkëdhel,
i treti zjarrin shtyn t'i ngrohë.

U mblodhën në kasolle si familje
të hanë të thjeshtën darkë të tyre.

Pastaj në gji të saj të madh

e mbylli qetësia natyrën dhe kasollen.

Çobenjtë ranë, që të merrnin një sy gjumë
dhe përsëri n'agim të trëndafiltë
të ngisnin dhëntë..

TË VJELAT

U nisën bashkë pasdite fshatarët,
shakatë, qeshjet, këngët shponin qiellin;
të vjelat tutje në vreshta i thirrën;
hardhitë kishin gatitur shpërblimin
për djersën, që si gurrë rrënjët vaditi...

Kur maleve u derdh agimi i zbehtë
dhe gjumin zogjtë braktisën me këngë,
u zgjuan edhe vjelësit dhe nisi vjelja.

Me shoqet erdhi vrap dhe Melpomeni,
me krahë si të gdhëndur n'alabast,
me sy kaltroshë si një qiell maji,
me koce hedhur pas e zbukuruar
me paparunën trëndafil të fjongos,
me zemrën e saj prej pëllumbi,
që fshihet thellë kraharorit prush...

Një djalë e hapi këtë zemër dje
me çelësin e dashurisë

dhe mori një pjesë
dhe la atje në vend të zbrazët
një copë nga zemra e tij e pastër.

Vjel Melpomeni shtathedhur,

vjel e mendja fluturon në krushqit;
do vijnë ata me kuaq e saze,
me tyre do jetë i qeshur i dashuri i saj.

Dhe në darkë do të ndizet hareja e madhe.
Sazet do të bien e këmbët lehtë valle do hedhin,
me verë plot gotat do trokasin,
kur krushqit t'i gjejë dollibashi me radhë.

Nga mushti bojëmjalte, që derdhet tani,
do lindë vera, që si burim i tretur do skuqë
në gota të panumurta...
Do ngjitë krahë ajo në këmbët që vallëzojnë,
do derdhë pathos në zërat, që kënga do bashkojë...
Kur vera e re të bëhet,
do bëhet dhe dasma...

Vjel Melpomeni mes hollë,
vjel dhe një këngë me vehte thurr:
«Shpejt, o rrush, shpejt, o rrush,
bëju verë, verë dehëse, verë plot aromë».

VARGJE PËR FSHATIN

1

Në kalimin e shekujve porsì karakoll
qëndrojnë përkarshi krenarë e të patundur
dy male madhështorë.

Dhe kur vështron pllajat
në rresht njëra pas tjetrës, me honet e thella,
me majat e larta, të kujtohet lirari,
që më lirën e ëmbël i këndon levendëve,
që shokut sup më sup i kanë hedhur duart
dhe gatiten të gjithë të përdredhin valle.

Këtu, midis dy malesh, në një grusht vend,
me ca ara baltëhollë, që shtrëngohen në këmbë
të tyre,
me ca korije aty-këtu, me kodrina qeroze,
me një lumë, që kalon si gjarpër i argjëntë,
dikur, në vite të vjetra, bujqër e barinj
ngritën fshatrat e varfëra dhe ndërtuan shtëpitë
si koshere në një kopësht bletësh.

2

Në një nga këto fshatra mora frymën e parë,
të parën puthje e përkëdhelje nëne;

këtu shikova vajzën lulestolisur të vitit,
që shpërthente gjoks zbërthyer nga thellësia e
tokës

dhe veshte pemët me lule e fletë.

Këtu dëgjova ligjërim të parë bilbilash,
dhe mbajta vesh kroin mërmëronjës.

Këtu pashë të parat lindje e perëndime ari.

Në majat e njerit mal është porta e etertë,
me prak shkrepat, me kurorë qiellin,
dhe fletë dere velat e agimit,
nga ku del dielli edhe fillon shëtitjen.

E pashë që me shkopinj të magjike të rrezëve
të goditë pikat e vesës e t'i bëjë diamante,
e pashë kur derdhte mbi tokë detin e dritës,
që rreshqet në kadifenë qiellore,
deri sa bie ngadalë në të purpurta,
që perëndimi shtron në majat e malit përkarshi
dhe ata errësohen e nata vjen.

Qielli var medaljet e tij të florinjta,
Zogjt shkojnë të prehen në foletë. Natyra kthehet
dhe fle në gjirin e çetësisë.

I padremitur rrëshqet vetëm lumi
e shushuritja e tij ngjan melodinë e një ninulle.
Herë-herë era sikur të zgjohet nga gjumi,
fryn me furi në gjethe e fle sërish.

Atje së pari dëgjova të vrapojnë
kuajt e veriut dhe pashë qiellin lart
të mbulohet me retë bojë hiri.

Dhe ashtu, si qiellin të murmë e të vrejtur,
vështrova shumë sy të shuar e të vrarë.

Edhe në lozte një çast një gëzim ndër ata sy
shuhej shpejt, ashtu si feks në gjerësinë e eterit
dhe fiket drita e vetëtimës.

Dhe ashtu siç bëhet nata cep më cep me sterrë
ndiqte hidhërimi ndriçimin e syve.

Por, siç shpërndan veriu retë nga qielli
 dhe duket sikur lanë kadifen kaltëroshe,
 u shpërndanë një ditë retë e brengave
 dhe, si ndrit natyra nga dielli, pas shiut,
 pashë të shkëlqejnë zemrat në shkëlqimin e syve
 dhe duart të shtrëngojnë pushkën gojëflakë
 dhe gjaknë të derdhet në baltën e etur,
 dhe fitoren të shpërndajë dehjen e saj,
 dhe Lirinë të përhapë fshatrat e gjera,
 dhe llërët e nxira nga dielli të përvishen,
 dhe fshatin të rilindë nga hiri i tij.
 Pashë fshatarët të ecin në një rrugë të re.
 Dhe sa më shumë ecin në këtë rrugë,
 më i sigurt bëhet çapi i tyre burrëror,

Kodrat, rreth fshatit, po vishen me pemë.
 Piqen në mijra degë frutet:
 mollë si faqe vajzash, qershi si buzë vajzash,
 dardhë plot shije dhe fiq me mjalt' gatuar.
 Rrushi ndër vreshta shkëlqen qelibar.
 Në pllajat kumbojnë zile e këmborë;
 në ajër derdhen tingujt e fyellit...

Dhe pas lodhjes dhe zjarrit të punës,
 shpesh, në vatër ndizet hareja:
 sazet gostisin magjinë e harmonisë;
 zërat ecin të bashkuara me vargun levend,
 duart lidhen si një zinxhir shoqërisht,
 këmbët lozin me shkathtësi vallen.

Të bukur shoh të tashmen dhe të ardhmen më të
bukur.

Përmes shpellash, që rrënjë kanë hedhur në tokë,
që s'i tundin tërmetet, rrugën e gjatë do marrin
maqinat që të vijnë këtej me këmbë të rrum-
bullakta.

Dhe në shtëpitë, që kandila të zbehta ndriçonin,
netëve do shkëlqejnë si yje llambat elektrike
dhe dritaret do duken sikur kanë veshur perde
floriri.

Në shtëpi, kur dikur oshëtinin ohet dhe vajet,
nga kuajt e eterit do zbresin në radio
këngë të flakta jete...

SHQIPONJAT

Sikur të kishin zë njeriu e mendje njeriu të kishin
shqiponjat, që gërxeve kanë foletë,
të cilat këmba e askujt s'i shkeli dot,
se krahët e tyre shtrihen e notojnë në eter,
duke kërkuar drekë e darkë me sy gjumashe,
kur njerëzit e lirë të shihnin, të nënështronin
mbretërinë e tyre e shtigje jetës t'i hapnin
mbi shkrepë,

fjalën do merrte njëra prej tyre:

— Shoqe shqiponja,

ka qenë një kohë kur njerëzit
Vështrimin tonë admironin, që çaste largësitë
dhe krahët tona, që afër diellit na ngjitnin
me ne krahasonin shokët e tyre më trima.
Po erdhën vite të tjera:

u vjetërua ky krahasim.
Ç'janë krahët tona para flatrave të njerëzve

flatrave që ju dha atyre Partia
për fluturime të larta, të larta.
Shoqe Shqiponja?...

të lirë,

KËNGEVE POPULLORE

O këngë valë-valë, o këngë ritme, ritme,
ju mbushi trimëria me zjarrin e lirisë
ju nxorri lart nga zemra tërmet i dashurisë.

O këngë psherëtime të gajdeve të lashta
dhe murmurime kroi dhe ëndra shpeshërie
dhe tingëllime brengash nga gjokse violie

magji e mendies jini dhe dehje e zemrës jini:
nga telat e lahutës ju derdheni plot hie
kur bashi i poetëve:

populli, ju bie...

KUR KTHEHET VAPORI

Kur kthehet vapori, që sjell kurbellinj të munduar,
të vojtur, të rrahur, si zogj, nga stuhi e tërbuar,
pse dallgën e hap me gjoksin e tij në rrëmuje,
sikur të hapte një varr të trishtuar në ujë?
A thua kërkon të varrosë në fundin e detit
mundimet farmak të kurbetit?

I RILINDURI

Si fes i bardhë atij i rrijnë flokët,
parmenda e kohës hapi brazda shumë;
përgjigjet (kur për moshë e pyesin shokët):
«Dy herë linda ja këtu mbi lumë,

një herë kur më polli nëna e vuar,
një herë tjetër kur lindi Partia.
Dy nëna trime më kanë mëkuar
me shpresa plot e ëndëra me mija.

Si mal me borë koka ime duket,
po zemrën unë e kam njëzetvjeçare!
Dikur në jetën time vajtja futej,

si krimb përbuzja hynte në damarë...
Njeri jam sot! S'përulem, s'vuaj s'lutem,
se fatin tim në duar e kam marrë».

ENDRA E SHUAR

Atit tim!

Si qiri ish fytyra jote e zbehtë,
në zjarrin e sëmundjes digjeshe;
mërgimin e zi, o at' i shkretë,
mallkoje e përçart flisje:

«Ah, m'u rëndua si gur ky mërgim!
Më kyçi me kyçe të panumurta çdo ëndër,
më kyçi çdo shpresë, çdo gëzim
thellë të raskapiturës zemër.

Më mori malli të shoh atë dritë,
që pashë për herë të parë dikur..
Më mori malli, o Atdhe im i dëlirë..
Të lag me lot një grusht toke, një gur,

në gjoks të marr djalin tim të vetëm,
në dasmën e tij të ngre dolli me verë:
të tuni në pëçi nipin e mbesën,
të bredh me ta mes barit të paprerë».

Kështu psherëtije, o at' i ngratë,
po vdekja të dëgjojë në dhomën e zbratur
dhe me kosë në dorë atë natë
shpërtheu një qeshje të ftohtë si akull.

Ti qeshjen e saj e kuptove atëherë,
se kështu ajo qeshte me jetë të panumurta;
mërgimi varre hap në dhera të tjerë
dhe ve kryqe me ftohtësi të gurtë...

BISEDE ME VETEVEHTEN

Shoh në një rreze dielli dritën, në një lule pran-
verën,
me një të puthur mijra fjalë më flet dashuria,
në një këngë të shtruar shoh gostinë me gaz e verë,
në një violinë gjej gurrën nga derdhet harmonia,
më rrëfejnë kopshtin faqet flakë të trëndafilit,
dega e ullirit më kujton heroin pranë lavdisë,
pema me fletë më flet për fladet dhe bilbilët,
agimi më thotë për vitet e ardhëshëm të lumturisë.
Ndonjeri zërin e tyre s'e ndjen, e ka vështirë,
po unë me to merrem vesh mirë.

N Ë N A

Ja mbyllte qerpikët në vitet rinorë
Morfeu¹⁾ me gishta të butë, të butë
dhe e shpinte në vende t'ëndrave prrallore,
e shëtiste skutë më skutë.

Agimi ja përkëdhelte kraharorë
dhe prap qerpikët e mbyllur ja puthte.

Kaluan vitet radhë. U bë grua.
U mbyll në fole të saj bashkëshortore.
Me përkëdhelitë e burrit u mësua
dhe u deh nga puthjet e tij prore,
po ajo prap ish dhe e Morfeut dashnore.

Nga zemra e saj mbiu si lule në arë
një çupkë-bukuroshkë topolake,
që e solli dashuria, mall i parë,
dhe e përshëndeti dielli kryeaflakë.
Pa nëna, që humbiste n'ëndrra pa andrralla,
vjedhurazi mbyll tani qepallat

edhe kur fle, mbi djep ajo le rojë,
le rojë dashurinë e saj amtare,
që kur ta ndjejë zërin vocërrak, ta zgjojë
dhe në gji ta marrë.
Pothuaj gjithnjë, mbi djep, të krusur
e gjen tani agimi i purpur.

1) Morfeu — perëndia e gjumit.

PRANVERA

— *Pejsazh* —

! nguli këmbët e tij në natyrë dimri i paturpshëm;
herë frerin e erës ngre e vrapin e marrë nget,
herë duket se kreh në eter me krehër të padukshëm
shtëllungat e reve dhe zbokun e borës heq.

Po ndonëse rrahin erërat natyrën e mpirë
dhe hera herës mbretëron e varrit qetësi,
pranvera shpejt do vijë plot bukuri e hir,
toka e mëkon dhe e përkund si nëna në pëqi.

NJË KËNGË E GJALLË

I ulur rri poeti në tryezë
e ndjen si rrahin fletëzat e zemrës.
Një këngë plot stoli e jetë
kërkon të mbjellë vijave të letrës,

një këngë të qëndisur me brilantë,
që deti i ndjenjave të tij shpërndan...
Në fantazinë e vet fëmijët jashtë
vrapojnë e hidhen ëndrat shatërvan.

Dhe bukurisë së shpirtit fëmijror,
dhe buzëqeshjeve në gjethë e fletë,
që çelin si agimi pranveror,
me varg poeti do t'ju japi jetë.

Po, ah, më kot mundohet shumë i shkreti
të pikturojë huret e fëmijëve!
Të varfra mbijnë strofat dhe poeti
gërvisht me penë prap mes vijave...

Kur befas e gëzuar hyn në dhomë
vajza e poetit, e vogla flokëartë
dhe hyn me të nektari plot aromë
dhe dridhet heshtja nën tavanë e lartë.

Një zë i nurshëm ndjehet si një notë,
që del nga ndonjë hark i lehtë,
kur puth dal e nga dal telin e ftohtë
dhe violinës plakë i jep jetë.

— Këndo një këngë — i tha baba-poeti.
Ajo padashur ngriti sytë ëmbël
dhe faqen mu në doçkë e mbështeti
e tha:

— Babaçko, unë jam këngë!

Poeti qeshi dhe në tavolinë
e la të shkretën penë menjëherë,
e përqafoi me dashuri të bijën,
ndërsa në dhomë maji sillte erë...

MIGJENIT

— Duke përkthyer poetin —

Zë grek u dhashë vargjeve të tua,
dhe vura nga zemra ime një pjesë,
që qielli i mendimit tënd të jetë i kulluar
dhe gjërësia oqeanike e shpirtit mos vdesë.

S'kam mbyllur sy në dhomë shumë netë,
që të flasin një zë të huaj, po shqiptarë
të mbeten, si lindën, të rreptë,
mbushur me brengë e me zjarr...

Sa më shumë hyja në varg — më dëgjon? —
i ngjaja një minatori ari,
që gjen më tepër ar, sa më tepër kërkon.

S'do desha shpërblim më të madh asnjëherë,
mjafton që më ngrohe me zjarrin
dhe unë ndihmova të ngrohen të tjerë.

PER DASHURINE

1.

Vallë kur do vish, s'e di,
Di vetëm
se ti do vish... Dhe mirë ardhësh, vashë!
Në zemrën time unë një fron kam ngritur
— Ulu! — do të them me buzë të zhuritur...
Të ëndërroj ty netëve pa gjumë
të dlirtë, të bukur dhe të thjeshtë,
me zemër, që përhap si fllad në lumë
aromën e mirësisë së përjetëshme...

2.

Ma kënda zemrën mbushur dhëmshuri,
që thellësi e saj burim të jetë
për dashurinë e freskët pa kufi,
për dashurinë, që mos ndryshket e mos vdesë.
Po dua që në zemrën tënde, vashë,
të jenë tok besimi dhe urrejtja,
që të ecni rrugëve të jetës bashkë
atje ku zjejnë mudi dhe përpjekja!

3.

Eh, ç'dua unë!

Unë dua që ti krahë
të kesh
e vallen e jetës mos e ndalësh
dhe zemra lartësirash të të rrahë
dhe drithma të mos njohë,
vashë!

4.

E dij se ti e tillë do të vish,
dhe mirë se të vish në fronë e zemrës,
dhe mirë se të rrish
për jetë në agimin e pranverës...

PJERGULLA

1.

Unë kaloja
rrugicës së ngushtë
dhe ti me gishtrinjtë e tu të butë — të butë
nën pjergullën e portës sate tirje, o vashë,
dhe vërtitje — vërtitje boshtin e trashë.
Nga trendafili i gazit, që të çeli në buzë
e ndjeva dashurinë e në mendime rashë,
e ndjeva dashurinë, që lidhi fillin e saj të paduk-
shëm
nën pjergullën e portës sate tirje, o vashë...

2.

Vitet
degët e pjergullës i thanë pastaj...
E harruan pjergullën dhe ata
që gjetën harresë në verën e saj
dhe ata, që gëzimin gjetën.
Vetëm në kujtimet e mija ajo e njomë do mbetet,
se dashuria e parë çeli nën fletët e saj,
kur era u thoshte luleve të putheshin në maj
nën pjergullën e portës sate tirje, o vashë,
dhe vërtitje-vërtitje boshtin e trashë...

PUTHJA E PARË

1.

Nata e prillit me duar të buta
lëshonte tylin e saj, e yjtë
u shëmbëllenin qëndismave me tel ari
që dora e padukëshme e një mjeshtri qëndisi...
Dhe toka frymë merрте, dhe fryma e saj ishte
kundërmimi i luleve.
Bistrica rrukulliste kristalet e saj të shkrira
dhe diku, larg e derdhte.
Shtëpitë, që tërë ditën i nanuriti qetësia,
i zgjoi prap jeta:
ktheheshin ata nga fusha.

2.

Eh, kish kohë që Leni ndjente në gjoksin e saj
një dridhje të ëmbël,
kur para saj Nikon e shihte...
Memece bëhej e në faqe i mbinin lulekuqe.
Shigjetë ishte shikimi i tij
në fletëzat e zemrës së saj...

3.

Eh, natën e prillit Nikua hapat ç'i bëri të vogla.
Leni vinte nga fusha, Leni shpejtonte.
Dashuri, dashuri!
Aortat shtynin gjakun në zemër,
zemrat goditnin gjokset me grushte.
Fryma e ngrohtë faqet e njëri tjetrit ngrohu!

4.

Trokitën, trokitën zemrat...
Nikua gishtrinjtë e ashpër
i shkoi në krahun e vashës
dhe ahëre ata si pesë pole manjetike
baterinë e emocionit derdhën në trupin e saj.
Vetëm sa pëshpëriti: «Do të na shohin»!

5.

Në qetësinë e natës së prillit,
nën xhufkën e shtatit e të ullirit
duart e Nikos u bënë unazë
rreth mesit të hollë të vashës
dhe buzët e flakta me flakë dashurinë vulosën.
Ish e bukur puthja e parë,
ish e ëmbël puthja e parë
më e ëmbël se nektari.
Nektari s'matet me të si do që të jetë...
Ktheheshin Leni e Nikua nga fusha...
Kur nata e prillit me duart të buta
lëshonte tylin e saj...

TRADHËTARI

Pashë një trathëtar, që plumbi kish rrëzuar
për tokë,
pashë Atdheun, që i rrinte me shpatë mbi kokë.

Kufitë tanë me lumej gjaku vaditur
desh t'i kalonte ky njeri i mërzitur.

Ai ish fantazmë dhe errësirën kish nënë,
urrente buzëqeshjet, urrente diell e hënë.

Po para se zëmbakët të mbillte agimi i artë,
sytë ja mbylli e përjetëshmja natë.

Ahere dëgjova vdekjen të qeshë si e marrë:
Ai ish imi. Me kohë unë e kisha marrë!>

TRYEZA E LËNDËS

	Faqe
Partia flet	3
Republikës	5
Strofa për ditën kur erdhën partizanët	6
Çlirimi	10
Yjet	11
Të pavdekshmit	12
Në shtan tek barinj të	13
Të vjelat	18
Vargje për fshatin	20
Shqiponjat	24
Këngëve popullore	25
Kur kthehet vapori	26
I rilinduri	27
Ëndra e shuar	28
Bisedë me vetveten	30
Nëna	31
Pranvera	32
Një këngë e gjallë	33
Migjenit	35
Për dashurinë	36
Pjergulla	38
Puthja e parë	39
Tradhëtari	41